

Fran Urban

HRABROST ZA NOVI ŽIVOT

(Uz četvrtu stogodišnjicu smrti sv. Terezije Avilske)

»Pred vratima života ja sam prosjak.
Čuj moje kucanje iz groba.«

(D. Cesarić)

Nije čudno što se Terezija iz Avile ovih mjeseci često spominje: četvrta stogodišnjica njezine smrti pada u listopad godine 1982. a od nekog vremena sveci su satjerani u godišnjice, simpozije i proslave. Običnom zgodom teško je na njih skrenuti pažnju, a kada se to može, uz koju godišnjicu ili na kakvom simpoziju, onda se o njima govori u okvirima određenih tema i sasvim specifično.

O Tereziji se govori kao o mistiku, reformatoru, ženi, Španjolki »zlatnog doba«, utjecajnoj osobi ili kao o borcu protiv iluminizma, jednog prevratničko-heretičkog pristupa Božjim i društvenim poslovima. Da bi se proslave uveličale, mnogi se pozivaju da daju svoj specijalistički prilog, a kako se ne bi umanjila vrijednost takvih prinosa, nitko se ne prihvaća posla da sažme pojavu, život i djelovanje jednog sveca u opće termine, koji bi pomogli da se uvidi ono što je zajedničko svim pravim svecima, i njihov skupni doprinos rasvjetljivanju i uspješnijoj upotrebi životne doktrine Isusa iz Betlehema.

Ipak ima jedan valjan razlog za atomizaciju pojave jednog sveca. Uloga i u skladu s njom definicija svetaštva se promijenila. U etatički koncipiranom kršćanstvu svetaštvo je služilo kao simbol kojim se kompenziralo nekonzekventno definiranje ljudskih kvaliteta poželjnih među kršćanima. Kao uzgredni proizvod takve uloge svetaštva pojavio se *show business* koji je podržavao proštenjarsko-turističku privredu srednjovjekovne Evrope i koji je kao bitne kriterije definiciji svetaštva nametnuo čudotvornost i relikvijarnost.

Dok se ne uspostavi i ne definira nova uloga svetaštva, i da bi se ona uspostavila i definirala, dobro je učiniti predah i zanimati se pojedinostima koje će pomoći da se ta nova uloga fundira i provjeri kao ispravna i korisna današnjim ljudima.

Kršćanska je tradicija znatno degradirala moguću ulogu svetaštva u Crkvi i u svijetu podređujući je *društvenim* potrebama Crkve kao posebne *organizacije* u društvu. Sada je potrebno ispravno i u skladu s Evanđeljem definirati uspješno samoupravljanje pojedinačnim ljudskim životima, kako bi današnji vjernici i ljudi bili pomognuti u svojem nastojanju da svoj život i život bližnjih učine vrednijim.

Ovaj tekst zamišljen je kao prilog novoj ocjeni pojave svetaštva. Terezijin život pruža izvanrednu podlogu za ilustraciju novog pogleda na svetaštvo. Današnjem ocjenjivaču Terezijina života (i života drugih pravih svetaca, kao što su Benedikt, Franjo, Ignacije, Mala Terezija i Terezija iz Skopja) biva očito da je svetost u uspješnom nastojanju jednog čovjeka da, *usprkos* svim biološkim i društvenim teškoćama, nedaćama i protivljenjima, *izgradi* vrijedan i ispunjen život koristeći se samo *sredstvima* koja je za to preporučio Isus iz Betlehema.

Uloga je svetaštva u unapređivanju stvorenog života u cijelosti, te u pomaku evolucije ljudskog roda prema stupnju na kojem će ljudski život biti »slika i prilika Božjeg života«.

Ovako zamišljena definicija i uloga svetaštva pretpostavljaju troje: (1) početno nezadovoljstvo budućeg sveca svojim životom, (2) njegovu potrebu za više života i slutnju da je moguće više života od onog što ga nude zatečene biološke i društvene okolnosti i (3) mogućnost generiranja energije potrebne za izvršenje mogućeg unapređenja života.

Motto i memento što ga je Terezija čuvala u časoslovu kojim se služila prije smrti otkriva ono što je bila osnovna preokupacija njezina života.

Ne boj se ničega,
Ne daj se ničim pokolebati,
Jer sve prolazi,
Osim Boga
Koji se ne mijenja.
Strpljenjem
Češ se dokopati svega.
Drži se Boga
Pa ćeš imati sve,
Jer je On jedini Sve.

Kako je došlo do toga da Terezija prihvati ove kriterije za ispunjenje svojega života?

Glavni krivac

Prvi zabilježeni poticaj da se novo ljudsko iskustvo, koje bi imalo donijeti više života, traži u prostorima što ih sada istražuje kršćanstvo vezan je za Abrahama, koji je osjećao da u sebi nosi klicu novog života i

kriterij za vrednovanje uspjeha u unapređenju tog života. »Tko tebe blagoslovi, bit će blagoslovljen; tko tebe prokune, bit će proklet« (Post 12, 3). Međutim, Abrahamova je potreba za više života prerasla u viziju novog svijeta u uvjetima koji su tu viziju opteretili idejom o stvaranju naroda koji će se toliko namnožiti, ojačati i oplemeniti da će omogućiti nametanje novih i boljih društvenih uvjeta cijelom svijetu.

Jedno tisućljeće nakon Abrahama Izaija je uvidio da se evolucija života ne može istrgnuti iz ukupnosti životnog procesa i dodijeliti kao privilegij jednoj ma kako naprednoj grupi ljudi. Izaija je tvrdio da se evolucija života mora odvijati na dobrobit i uz sudjelovanje svih ljudi — i jakih i slabih, i mudrih i neukih, i spretnih i nepoduzetnih, i da će Bog podizanjem slabića kao predvodnika daljnje evolucije života pokazati da ne favorizira jake i prepredene kao nosioce projekta dovršenja svojega svijeta.

Međutim, glavni i definitivni poticaj odbacivanju borbe za opstanak kao nedjelotvornog načina za daljnje unapređenje života i obogaćivanje ljudskog iskustva došao je od Isusa iz Betlehema. Ivan u Prologu svojeg Evanđelja tvrdi da se sila unapređenja života (Riječ), koja je oduvijek neodvojivo svojstvo Izvora života (Boga), u Isusu na novi način udružila s ljudskim iskustvom i da je ta simbioza postala izvorom nove kvalitete ljudskog života. Ivan kaže da je (Mojsijevim) zakonom uneseno više reda u ljudske zajednice, ali da je prava dražest života ušla u čovječanstvo jednim određenim ljudskim životom (Isusovim) (Iv 1,1—18).

Isus je za svojeg boravka u pustinji uvidio da ni biološki izvori (Mt 4,4), ni stvaranje povoljnih klasnih okolnosti (Mt 4,9—10), ni pouzdanje u spektakularne Božje zahvate u živom svijetu (Mt 4,6—7) neće čovjeku donijeti više života.

On je osjetio da Život nudi više od onog što su ljudi na osnovi doondašnjeg iskustva mogli očekivati (Mt 4,17). On je uvjereno tvrdio Nikodemu da metabolizam ukupnosti ljudskog života treba preorijentirati na iskorištavanje životnih sokova koji dolaze iz sasma neistraženih životnih izvora (Iv 3,3; 6—8). Isus je masama na Gori govorio kako je novi ljudski mentalitet zapretan u mnoge koje je on smatrao sretnicima jer su žudili za novim načinom podržavanja života (Mt 5,3), jer su bili izgurani na margine zatečenog životnog sustava (Mt 5,4), jer nisu bili voljni da se nadmeću za plodove koji se ne mogu probaviti u pravi život i s drugima podijeliti (Mt 5,5), jer su željeli da novi oblici života uzmu spontano maha (Mt 5,6), jer su željeli da i drugi prime od njihove sreće (Mt 5,7), jer im se vlastita sreća očitovala u dobroti (Mt 5,8), jer nisu bili spremni na nasilje u potrazi za životnom srećom (Mt 5,9) i jer se nizašto u životu nisu željeli vratiti na niži stupanj života (Mt 5,10).

Isus je drugima pokušao objaviti veliko otkriće da se, naime, darovi života ne mogu svojatati i uzurpirati bez poraznih učinaka na vlastiti život i da su pojedinačni ljudski životi opskrbljeni golemim potencijalom za

generiranje ranije nezamislivog ljudskog iskustva. Isus je svoju nauku o ispunjenju života svco na jednostavnu formulu obogaćivanja vlastitog života umnožavanjem života u drugim ljudima, što je on i ostvario. Isus je *bližnjega* postavio kao osnovnu i jedinu relaciju društvenog sustava, koja omogućuje čovjeku da odljevanjem života u druge ljude trajno pospješuje napajanje iz jedinog nepresušnog izvora života — iz Boga.

Kada se našao pred izborom koji mu je uništenje nudio kao alternativu prihvaćanju vrhovništva trojstva vlasti, bogatstva i magijski koncipirane religije, Isus je pokazao da čak i smrt može biti izvor veličanstvenog ljudskog iskustva koje graniči s božanskim.

Isus je svojim životom iskusio i pokazao da je ljudski rod prerastao stupanj razvitka na kojem su obredi, zakoni i pravednost most između stvorenog svijeta i Stvoritelja. On je kao most između stvorenog svijeta i Stvoritelja, između ljudske privremenosti i vječnosti, postavio ispunjen ljudski život kao manifestaciju Božje stvoriteljske snage i dobrote. »Što čovjek ima ponuditi kao zamjenu za svoj život?«

Čovjekov je razvitak po Isusu prerastao okvire opstanka. Čovjeku se nudi život jednak Božjem. Taj život ponuđen je svima, ali se na sve treba prenijeti putem »odabranih«, koji zakoraćenje u novo iskustvo neizvjesnosti i slobode od brige za same sebe mogu očitovati kao dobrotu u odnosu prema drugim ljudima.

Kada je zapanjen što učenici ni nakon dugog druženja s njim nisu bili shvatili da se Boga može naći samo na Isusovu putu unošenja neiskušanog života u ljudski rod, Isus je bio povukao crtu preko svih kriterija i sugestija što ih je do tada davao učenicima i pozvao se na njihovo iskustvo novog života što su ga doživjeli u druženju s njim. »Nova« Isusova zapovijed ozakonila je proliferaciju božanskog iskustva što je preko Isusa ušla u ljudski rod i naredila učenicima da prvu mutaciju božanskog života među ljudima prenose na cijeli ljudski rod.

Isus je sa skupinom društvenih brodolomaca što su bili opčinjeni njegovom dobrotom i bogatstvom ljudskog života osnovao akcijsku zajednicu koja će, poticana njegovim životom, njegovati i umnožavati klice novog života što ih sam život stvara u ljudima, sprečavajući da se ljudi jedan po jedan — obeshrabreni sebičnošću, komoditetom, nasiljem i utjecajem društveno povlaštenih te slomom prkosnih — vraćaju u civiliziranu borbu za opstanak (Iv 15, 1—27).

Isus je prije smrti uvjeravao svoje učenike da će njegovom smrću među ljude biti postavljen jasan kriterij po kojem se oni pokreti ljudskog duha što vode u novi svijet mogu razlučiti od onih koji podupiru održavanje jalovih i prethodnim ljudskim iskustvom ustanovljenih shema ponašanja koje zadržavaju ljude u sferi borbe za opstanak (Iv 16, 4—11).

»Oni navaljuju na ljudska pleća teško breme, a sami neće ni prstom maknuti da ga olakšaju« (Mt 23,4).

Isus je pozivao k sebi sve one koji su bili »umorni i opterećeni« — one koji su bili siti prisilnog života, one što su bili bez cilja koji bi htjeli dosegnuti i bez ikakva interesa za ciljeve prema kojima su ih gurali društvo i kolotečina života. Ponovno je pozivao mlade ljude da uza nj okuse slast punog života i da svoju slatnu velikog života što ga je Bog namijenio ljudima pretvore u nezaboravno iskustvo koje nakon Isusove smrti nisu mogli zaboraviti ni Juda ni ostali učenici.

U dobi u kojoj se može vjerovati Terezija je povjerovala da u životu postoje velike stvari dosežne svim ljudima, da su moguća čarobna iskustva i da život može biti velik i čaroban, toliko velik i čaroban da je vrijedan brze mučeničke smrti. Ona je u sedmoj godini sebe i svojeg brata tako zanjela čežnjom za velikim životom i takvog života dostojnom smrti da su naumili da krenu u zemlju Maura i da padnu kao slavni mučenici. Kada su joj odrasli omeli naum, ona se zadovoljila »pustinjaštvom« u parku vlastitog doma.

Trebalo je proći još otprilike sedam godina da Terezijino odavanje »frivolnostima«, u pokušaju da se dokopa bogatijeg životnog iskustva od onoga što ga je nudila njezina obitelj, završi upućivanjem u odgajalište za djevojke koje nisu mogle ili nisu željele kopirati ponašanje svojega kruga. Nakon još sedam godina, žar novakinje karmelićanskog samostana »Utjelovljenje« — kojim se htjela progurati do kreposti pa onda do velikog duhovnog života — završio je u teškoj nervnoj bolesti u kojoj je bila došla na granicu smrti. (U jednom su času svi osim njezina oca mislili da je Terezija već mrtva. Kada joj se vratila svijest, Terezija je na svojim obrazima našla skorene kapljice voska koji je bio nakapao s osmrtilih svijetla.)

Kada se nakon godina sporog oporavka Tereziji vratila snaga, ona se našla u spontano prilagođenom površnom životu kakav je bio uvriježen u njezinu samostanu. U četrdestoj godini života Terezija je, kao zrela žena, prazna osoba i kao potraćen život, proplakala nad samom sobom promatrajući bistu što je prikazivala bolima unakaženog Isusa.

Njezino čarobno djetinjstvo i dvadeset godina razmatranja uistinu velikog i čarobnog života Isusa iz Betlehema s jedne strane, te porazna i mučna praznina njezina tadašnjeg života s druge strane ponukali su Tereziju da se upita: čemu sve skupa, čemu Isusova pojava i njegova smrt, čemu cijeli obredni i običajni društveno-crkveni karneval u kojem su maskama pravednosti, odgovornosti i učenosti prikriveni političko nasilje i društveni grabež kojima su se kompenzirali pustoš i siromaštvo duhovnog života Španjolske koja je u avanturizmu Ibera, prepredenosti Nizozemaca i zlatu Indijanaca izrastala u evropsku velesilu, koja je svijetu poklonila nasilje, a Crkvi Borgije?

U autobiografiji opis prvih četrdeset godina svojega života Terezija završava riječima: »Ja sam željela živjeti, jer sam osjećala da ono što sam vodila nije bio život, nego borba protiv jedne vrste smrti, ali nije bilo nikoga tko bi mi dao život, a ja sama nisam ga mogla prigrabiti« (gl. 8). Tijekom kojih desetak godina što su neposredno prethodile Terezijinu obraćenju ona se nije usudila upustiti u pravu potragu za više života: Terezija je izbjegavala *osobnu* molitvu čekajući da prethodnim stjecanjem kreposti postane dostojna izravnog saobraćaja s Izvorom života.

Terezija više puta ponavlja da je izbjegavala pravu molitvu, jer se bojala sama ući u jedan drugi svijet koji osobe s kojima je bila u doticaju unutar reda i Crkve nisu istražile. Terezija se bila našla u situaciji o kojoj je Isus govorio Nikodemu, koju je Ivan Krstitelj izložio kada je govorio kako ne zna što treba doći nakon njega, koju je Isus *jedanput* učinio sigurnom, ali samo za sebe, i o kojoj je govorio učenicima na kraju naglašavajući da svatko sam treba da uzme svoj križ na pleća i prodire u svijet koji život nudi svima.

Terezija se bojala porođajnih muka novog rođenja sa svim neizvjesnostima što ih ono nosi. Terezija je odgađala suočenje s novim životom zato što je bila sama. Međutim, uvidjevši da ne može opstati, makar i u društvu drugih redovnica, u čamotnji u kojoj se je bila našla, ona je shvatila da ta čudna samoća nudi društvo jednog drugog samotnika, onog nad kojim je bila proplakala. Terezijino je obraćenje, kao i obraćenje svakog pravog sveca i čovjeka, bilo plod potrebe, nužde, prisile i unutrašnjeg pritiska što se stvaraju opstankom bez života onih koji su u mladosti naslutili koliko život može biti velik. Do obrata ili obraćenja dolazi onoga časa kada netko tko je opsjednut potrebom za više života shvati da životu s Bogom nema zadovoljavajuće zamjene, jer se puno zadovoljstvo života može postići samo u životu s Bogom. Obraćenje je u životnom uvidanju da je Bog pravi čovjekov životni partner i da je svojim utjelovljenjem upravo u čovjeka životnog iskustva, Isusa iz Betlehema, Bog pokazao što čovjek treba da pridonese tom partnerstvu.

Vrijednost Terezijina opisa obraćenja, koje se dugo pripremalo i koje je dugo dozrijevalo nakon svojeg ćika, jest upravo u tome što do zadnjih pojedinosti opisuje slijed događaja, no ponajprije i iznad svega daje nam sadržaj otkrića. Ono što je Isus na veliko Nikodemovo snebivanje lakonski nazvao novim rođenjem, Terezija opisuje kao proces koji se može slijediti i rekonstruirati. Terezija govori o četiri stupnja molitve. Radi se zapravo o četiri stupnja života, jer je Terezija nakon obraćenja svoj život identificirala s molitvom. U početku je Terezija uspjela preživjeti bez svojeg površnog društva iz »Utjelovljenja« i oko njega. Onda je počela živjeti, ali za sebe. U trećem »stupnju« Terezija je živjela za Boga, a u četvrtom s Bogom. Najveća dragocjenost Terezijina života jest upravo to iskustvo četvrtog stupnja života. Na svoje veliko iznenađenje Terezija je bila otkrila da Bog ima svoje mjesto u svakom ljudskom životu i da čeka da

ga svaki nosilac života »oživi« u sebi. Pravi život koji se rasplamsava u čovjeku što se dokopao života s Bogom zapravo je simbioza Božjeg života i ljudskog iskustva. Terezijino iskustvo Boga i života s Bogom, odnosno Božjeg života u njoj, vodi k zaključku o Božjem utjelovljenju u određenoj mjeri i na određeni način u svakom čovjeku. Kao što je Franjo osjetio i iskusio da Bog živi u svijetu, Terezija je iskusila kako Bog živi u ljudima.

Terezija nije sebe smatrala izuzetno vrijednim ljudskim materijalom. Poznavajući iznutra sebe i svoj život do zrele dobi, Terezija je zaključila da ono što je njoj postalo dosežno mora svakako biti dohvatljivo svim ljudima — vjerojatno uz druge specifične manifestacije do kojih je s napretkom života u sebi sve manje držala.

Tada se pred Terezijom pojavilo novo pitanje: Zašto se samo mali broj ljudi dokopa pravog života s Bogom? Zašto tako malo ljudi pusti Boga s privežnja da huji kao vjetar njihovim životom, da ga zaokupi kao more, grije kao sunce i prihvati kao zemlja? Što se događa s akcijskom zajednicom koju je osnovao Isus? Što je ucijepljeno između loza i trsa?

Čemu zapovijedi?

Naoko se čini da je Terezijina autobiografija vrlo loše komponirano djelo. Međutim, analiza slijeda ideja iznesenih u tom djelu otkriva ne samo suvislu i domišljenu fabulu nego i prepredeno iskovanu zavjeru.

Nižući svoje stupnjeve molitvenog, životnog i duhovnog iskustva, Terezija otkriva uspostavljanje sve veće ovisnosti ljudskog života o Bogu, svojem izvoru. Međutim, ona ujedno eskalira jaz između sebe kao nosioca sve punijeg druženja s Bogom i ostalih, manje ili više kreposnih, kršćana, svećenika i redovnika, koji su odreda crpili svoju životnu snagu i zadovoljstvo iz afirmacije u zatečenom društvenom sustavu. To razilaženje između Božjim životom zadvojene Terezije i mase pravovjernih vodilo je ili zaključku da s Terezijom nešto nije bilo u redu, ili pak zaključku da nešto nije bilo u redu s varijantom kršćanstva koje je okruživalo Tereziju. Konačni je ishod dileme poznat: Crkva je dala pravo Tereziji, a ne određenoj kršćanskoj tradiciji s kojom se Terezija bila razilažila. Tomu se ne treba čuditi.

Prije nego svima postane jasno o čemu se radi — i okolini i Crkvi i između tradicije i života rassetom svecu — svi misle da je budući svetac umno bolestan — i okolina i Crkva i sam poduzetnik novog života, kojemu se na mahove čini da bi samoubojstvo moglo postati izlazom iz nužde. U opetovano produbljivanoj tjeskobi svetac konačno shvati da ne treba prekinuti život nego da treba ukloniti sebe kao zapreku punom životu s kojim — ako je uistinu pun Boga a ne samoga sebe — dolazi i uspo-

stavljanje prave komunikacije s okolinom i, što je za sveca posebno pogibeljno, društvenog, javnog i crkvenog priznanja. I Franjo i Ignacije i druga Terezija ozbiljno su pomišljali na samoubojstvo. O trećoj Tereziji još će se čuti. Benedikta su drugi svećenici i redovnici dvaput pokušali ubiti. Toma More bio je ubijen jer nije mogao očuvati »komunikaciju« s okolinom, što je on s olakšanjem primio.

Terezijino doživljavanje izolacije od »čestitih« redovnika, redovnica i laika kao i sve drugo u njezinu životu, poprimalo je iznutra dramatične razmjere. Tome se ne treba čuditi ako se zna da su joj i brojni ispovjednici tvrdili da je u njoj umjesto Boga bio usidren vrug koji joj je nudio utjehe i radosti. (Kasnije je Terezija upozoravala svoje čitatelje da se čuvaju ispovjednika, duhovnih šarlatana, makar ti ispovjednici bili i neobično visoko akademski obrazovani.) U najvećoj duhovnoj pomutnji i najžešćoj životnoj stisci Terezija se, zdvojna i pripravna na svaki odgovor, obraćala svojem Bogu, svojem izvoru života. Onda su se u jednom času naprezanja njezini duševni sklopovi ispraznili u riječi koje je ona razabrala: »Ne želim da više razgovaraš s ljudima, nego s anđelima« (gl. 24).

Terezija nastavlja i kaže: »Bila sam potpuno zatečena tom izjavom, jer je zahvat koji me je ponio bio neobično snažan, a riječi su bile izrečene u dubini moje duše. Osjećala sam i strah i utjehu u isto vrijeme. Ali kada se strah — koji je, kako se bar meni čini, bio uzrokovan novošću milosti — raspršio, ostala je samo utjeha. Od tog dana posjedovala sam hrabrost da sve podredim životu s Bogom. Osjećala sam da me je Bog bio potpuno preobrazio. Zato mi više nisu bile potrebne zapovijedi. . . Neka je Bog blagoslovljen jer mi je u tilom času poklonio slobodu koju nisam uspijevala doseći godinama, usprkos svim svojim namjerama koje sam provodila s takvim naporima da mi je zdravlje postalo ozbiljno načeto. Ovoga puta radilo se o zahvatu Svemogućeg, gospodara svih stvari, i ja nisam imala nikakvih teškoća.«

Tako dozrela, svjesna i hrabra Terezija, oslobođena ucijepljenog straha od neprilagođenosti društvu, mijenja svoju aktivnost. Od osobe koja je nastojala uvjeriti i obratiti sve oko sebe, ona jednostavno objavljuje svoje nove, duboke i impresivne spoznaje utemeljene na iskustvu crpljenja života iz samog Izvora života. Bez uvjeravanja, prepirki ili kompromisa, Terezija je željela okupiti oko svojeg prodora do Boga one koji su bili siti prisilnog života »za Boga, ali bez Boga«, isto onako kako je Isus objavljivao svoju simbiozu Božjeg i ljudskog života.

Terezijina je poruka bila jasna onima kojima je ona pomogla da nose breme što je bilo navaljeno na njihova pleća, a više nego jasna onima kojima je Terezijina poruka remetila društveni poredak i dovodila u opasnost društvene povlastice.

Terezija je za sebe i za svoje prijateljice i učenice osnovala novo gnijezdo pravog života u krajnje skućenim fizičkim uvjetima. Ona je čekala

da se javna bura koju je podigao lokalni biskup stiša, a onda je zatražila podršku iz Rima, gdje se uvijek nađe ponetko tko vidi dalje od mitre. U žarištu sukoba bio se našao Terezijin način razrješavanja društvene i ekonomske međuovisnosti njezine zajednice i okoline. Ako bi se upotrijebio izraz iz Terezijina vremena, onda bi se trebalo reći da je u žarištu sukoba bila Terezijina koncepcija »siromaštva«, koja bi i danas bila preporučljiva Crkvi.

Terezija je, naime, svojim »reformiranim« samostanima zabranila da se uzdržavaju od stalnog dohotka, kojim bi se izravno vezali za povlaštenu klasu kojoj je kršćanstvo, srozano od doktrine ispunjenja života na etičku religiju, bilo izvrsna klasna ideologija. Međutim, Terezija nije htjela ni to da njezini samostani žive od milostinje, jer bi i mali redoviti platiše — kao što je slučaj u našoj Crkvi kojoj pomažu gastarbajteri — tihom erozijom preslikavali svoj mentalitet na ovisnike svojih priloga, a onda od reforme ne bi ostalo mnogo. Reforma bi postala neizravnim plijenom povlaštene klase koja je dominirala društvom.

Terezija se odlučila za siromaštvo u kojem su biološke i zajedničke potrebe bile svedene na minimum što se mogao zadovoljiti radom njezinih djevojaka. Milodari bi onda dobro došli za karitativne i druge nesebične ciljeve reda.

Terezija nije bila društveni reformator. Ona je samo htjela da bogatstvo njezina prodora u Božji svijet ne postane plijenom »mudrosti«, poslovnosti i poduzetnosti zajednice za koju je Terezija mislila da je mora osnovati. Čini se da je Terezija smatrala da joj drugo kao ženi i redovnici u ondašnjem svijetu nije bilo ostalo.

Terezija je bila duhovni izdanak makar u praksi i izvitoperenog karmelskog pokreta. Njezin pristup rješavanju svojeg životnog problema bio je potpuno karmelski: razmatranje pojave, života i djela Isusa iz Betlehema, što je, i prema Benediktu i prema Ignaciju i prema Franji bio jedini vodič u svijet bogatog života s Bogom. Ono s čim se Pavao hrvao u poslanicama Rimljanima i Galaćanima — što je kasnije savjetovao Timoteju da izbjegava — ono čemu je Franjo odolijevao potpuno otvorenim i prkosnim životom među masama, ono što je Benedikt pobijedio tek u trećem pokušaju reforme, ono čemu je Ignacije suprotstavio pronicanje u Božje nakane (razvitka svijeta), Terezija je svladala svojom upornošću da se među četiri zida vlastitog života dokopa samog Izvora života. Terezijina je reforma, koliko god je bila dobro došla Crkvi i društvu, bila samo izraz ugašenja Terezijine vlastite žeđe za životom. Terezija je ujedno htjela postati ohrabrenje za milijune kršćana i drugih ljudi koji čame u prisilnim režimima unutrašnjeg života.

Sadašnje kršćanstvo, kao i svaka etička religija, neminovno vodi konzerviranju društvenih odnosa inzistiranjem na moralu i društvenom ponašanju, koji su u osnovi utemeljeni na principu zadovoljenja društvenih

običaja i očekivanja. Ono što se uspostavlja kao društvena norma izraz je osobnih potreba prijašnjeg vremena, i nije izraz osobnih potreba novih ljudi koji se rađaju u društvu. Indikator novih potreba nisu uspostavljeni odnosi, nego stanje života novih ljudi. Razvitak svijeta i života najjasnije se očituje u evoluciji ljudskih potreba. Potreba za životom s Bogom, što se s toliko žestine javlja u osobama poput Isusa ili Terezije, bez obzira na manifestacije zadovoljenja te potrebe, služi kao indikator smjera u kojem se svijet razvija.

Terezijino iskustvo života s Bogom služi kao ohrabrenje svima onima kojima silno breme života predstavlja današnja doktrinarna situacija u kršćanstvu, u kojem su između Isusa kao trsa i života Isusovih učenika kao plodonoša života ucijepljene ideologije, nacionalni interesi, rasne i klasne preokupacije, zakoni, zapovijedi ili vjera. Između Isusa i ljudi ne smije biti ništa osim kolanja života koji će evoluirati u ono što je Geneza zvala »slikom i prilikom Božjom«.

Terezija je pokazala kakvog se velikog života čovjek ili žena mogu dokopati i kako to mogu postići. Ona je uistinu pokazala da »čovjek ne živi samo o kruhu«, nego da postoji nepresušni Izvor života unutar čovjeka, iz kojeg treba naučiti crpsti život.